IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 23. Issue 02. Sentabr ,2026

AXBOROT BILAN ISHLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH USULLARI VA TEXNOLOGIYALARI

Kilichov Akobir Kodirovich
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti
mustaqil tadqiqotchisi
e-mail: akobirkilichov05@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.22863099

Annotatsiya: Raqamli asrda axborot bilan samarali ishlash qobiliyati tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu kompetentsiya shunchaki ma’lumot topa olishdan tashqari, turli kontekstlarda ma’lumotni tushunish, sharhlash va qo‘llashni o‘z ichiga oladi. Bundan tashqari, ma’lumotni boshqarish va uzatish uchun ishlatiladigan turli xil texnologiyalar bo‘yicha amaliy bilimlarni talab qiladi. Ushbu maqolada bu muhim kompetensiyani rivojlantirishga yordam beradigan usullar va texnologiyalar haqida so‘z boradi.
Kalit so‘zlar: axborot kompetensiyasi, tanqidiy fikrlash, onlayn ta’lim, ma’lumotlarni tahlil qilish, sun’iy intellekt (SI), machine learning (ML).

Axborot kompetentsiyasi - bu kerakli ma’lumotni qidirish va uni topish, baholash va samarali foydalanish qobiliyatiga ega bo‘lishdir. Bu tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va raqamli savodxonlik kabi ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi. Axborot kompetentsiyasi XXI asrda axborotning eksponentsial o‘sishi va raqamli texnologiyalarning tarqalishi tufayli hayotiy ehtiyojga aylanib bormoqda.

Axborot kompetentsiyasini rivojlantirish usullari

1. Tanqidiy fikrlash mashqlari

Tanqidiy fikrlash ma’lumotlar bilan ishlashning asosiy qobiliyatidir. Bu ongli qarorlar qabul qilish yoki muammolarni hal qilish uchun ma’lumotni tahlil qilish va sharhlashni o‘z ichiga oladi. Munozaralar, guruh muhokamalari va muammoni hal qilish rejalari kabi tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi tadbirlar ushbu mahoratni rivojlantirishga yordam beradi.

2. Axborot savodxonligi bo‘yicha trening

Axborot savodxonligi - axborotni aniqlash, joylashtirish, baholash va undan samarali foydalanish qobiliyatidir. Ushbu ko‘nikmalarga qaratilgan o‘quv dasturlari axborot kompetentsiyasini rivojlantirishning samarali usuli hisoblanadi. Ushbu dasturlar ko‘pincha manbalarning ishonchliligini aniqlash va ma’lumotlarni sharhlash kabi mavzularni qamrab oladi.

3. Uzluksiz o‘rganish va amaliyot

Axborot olami uni boshqarish uchun foydalaniladigan texnologiya kabi doimo o‘zgarib turadi. Shuning uchun, uzluksiz o‘rganish va amaliyot axborot kompetensiyasini shakllantirish va yaxshilash juda muhimdir. Bu so‘nggi tadqiqotlardan xabardor bo‘lishni, seminarlar yoki vebinarlarda qatnashishni va turli ma’lumot manbalaridan muntazam foydalanishni va o‘rganishni o‘z ichiga oladi.

Axborot kompetensiyasini rivojlantirish texnologiyalari

1. Raqamli kutubxonalar va ma’lumotlar bazalari

Raqamli kutubxonalar va ma’lumotlar bazalari turli formatlarda ko‘plab ma’lumotlarni taqdim etadi. Ushbu manbalarda tadqiqot qilishni o‘rganish insonning ma’lumotni topish va undan foydalanish qobiliyatini oshirishi turgan gap. Ushbu platformalarning aksariyati axborotni tashkil qilish va boshqarish vositalarini taqdim etadi va axborot kompetentsiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Ma’lumotlarni tahlil qilish vositalari

Microsoft Excel, Python kabi ma’lumotlarni tahlil qilish vositalari ma’lumotlarni manipulyatsiya qilish, tahlil qilish va sharhlash uchun ishlatilishi mumkin. Ushbu vositalardan qanday foydalanishni tushunish insonning axborot, ayniqsa qiymatli ma’lumotlar bilan ishlash qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

3. SI va Machine Learning

Sun’iy intellekt (SI) va Machine Learning (ML) texnologiyalari katta hajmdagi ma’lumotlarni boshqarish va sharhlashda yordam beradi. Ushbu texnologiyalardan foydalanishni o‘rganish axborot kompetentsiyasini rivojlantirish uchun foydali bo‘lishi mumkin, chunki ular muammolarni aniqlash, bashorat qilish va murakkab ma’lumotlar to‘plamlarini tushunishga yordam beradi.

4. Onlayn ta’lim platformalari

Khan Academy kabi onlayn ta’lim platformalari axborot kompetensiyasi va tegishli ko‘nikmalarni o‘z ichiga olgan keng mavzular bo‘yicha kurslarni taklif qiladi. Ushbu platformalar ushbu ko‘nikmalarni o‘z tezligingizda o‘rganish va amaliyotda qo‘llashning qulay usulini taqdim etadi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, axborot bilan ishlashda kompetensiyani rivojlantirish ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u bir qator ko‘nikmalarni shakllantirish va turli texnologiyalarni tushunishni o‘z ichiga oladi. Tanqidiy fikrlash mashqlari, axborot savodxonligi bo‘yicha treninglar va uzluksiz o‘rganishni o‘z kun tartibiga kiritish hamda raqamli kutubxonalar, ma’lumotlarni tahlil qilish vositalari, sun’iy intellekt va onlayn ta’lim platformalari kabi texnologiyalardan foydalanishni o‘rganish orqali ularning axborot kompetentsiyasini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shen, L., & Khalifa, M. The impact of online learning on students’ information literacy: A systematic literature review. Education and Information Technologies, (2021) 26(1), 107-125
2. Skrypnyk, L. V., & Voloshchuk, L. O. Information competence of students as a necessary condition for the development of modern education. Scientific Bulletin of the Mykolayiv State University named after V. O. Sukhomlynsky. Pedagogical Sciences, (2019). 1(10), 23-29.
3. Козлова, Л. Е., & Шевелева, М. В. Информационно-педагогические технологии формирования информационной компетентности в современной школе. Инновационное развитие образования, (2019). 1, 45-50.
4. Мамаева, В. И., & Степанова, С. А. Формирование информационной компетентности школьников в процессе обучения информатике. Инновации в образовании, (2018).4(24), 104-107.
5. Шарапова, Г. А. Формирование информационной компетентности студентов-психологов в процессе обучения. Сибирский педагогический журнал, (2017). 6, 68-75.
6. Лаптев, В. Г. Информационная компетентность будущих специалистов в области туризма. Вестник ТвГУ. Серия: Гуманитарные науки, (2017).2(39), 240-244.
7. Краева, Л. А. Формирование информационной компетентности учащихся в условиях использования современных информационных технологий. Вестник Томского государственного педагогического университета, (2016).4(171), 74-79.